

A gyakorlati tevékenységre való felkészítés érdekében az oktatási rendszerek a jelenleginél jobban kell követnie a technikai fejlődést, a termelési szféra követelményeit. Viszont azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a képzés nem képes naprakész felkészítést adni, s a termelőüzemeknek egyre inkább fel kell készülniük képzési feladatok ellátására. Annál inkább, mivel az ipar, a technika és a technológia dinamikus fejlődése inkább szélesebb alapozású szakmai felkészítést, mintsem szűk speciális képzést igényel. A termelés, a technológia fejlődése megköveteli a továbbképzésről, az átképzésről való intézményes és rendszeres gondolkozást.

A megbeszélés kapcsán kiderült, hogy a munkára nevelés kérdéseit a kapitalista országokban kedvezőtlenül befolyásolja a munkanélküliség, a munkaerő-piacon visszatérően jelentkező bizonytalanság, a munkaerő-struktúra gyors változása.

A tanácskozáson egyetértés alakult ki abban, hogy a jövőben koncentráltabb kutatások szükségesek a képzés és a munka kölcsönhatásának vizsgálatában.

A tanácskozás tapasztalatai szerint úgy tűnik, hogy *nálunk a nevelés és munka kölcsönhatásának vizsgálata az utóbbi időben háttérbe szorult*. Beszédes bizonyítéka ennek, hogy e téma vizsgálata nem kaphatott helyet a 6. országos kutatási főirány egyik változatában sem. Fel kell figyelniük arra is, hogy iskoláinkban periférikus helyre szorult a termelőmunkára való felkészítés, s ennek pedagógiai-pszichológiai, szervezeti-metodikai kimunkálása. Ha nem akarunk lemaradni a szocialista országoktól, haladéktalanul szükség van jól tervezett komplex elméleti kutatások megindítására és a munkára nevelés hazai és külföldi – elsősorban szocialista – tapasztalatainak áttekintésére és elmélyült elemzésére.

Ez a tanácskozás, valamint az a körülmény, hogy a BIE 1981-re tervezett genfi konferenciája is a munka és a nevelés kérdését tűzte napirendre egyaránt arra figyelmeztet, hogy a kutatásban a jelenleginél nagyobb gondot kell fordítani erre a szocialista iskola fejlődése szempontjából alapvető jelentőségű kérdésre.

Köte Sándor

IDEGENNYELV-OKTATÁS ÉS MUNKAKÉSZSÉG

A szovjet idegennyelv-oktatás—módszertani folyóirat (Иностранные языки в школе) néhány legutóbbi számában (1978/1–6., 1979/4.) tallózva érdekes dologra figyelhet fel az olvasó.

A folyóirat szerkesztői, igen helyesen, úgy tartják, hogy időközönként ismételtlen foglalkozni kell a legalapvetőbb, az olyan – már régen véglegesen megoldottnak hitt – témákkal, mint amilyen például *a nevelés és a szaktárgyak kapcsolata*. Az elvek lényegében azonosak maradnak ugyan, de változnak a megoldási lehetőségek, feltételek.

Változik maga az élet, az iskola. Új eredmények születnek a pedagógiában, pszichológiában, módszertanban, a tantárgy alapjául szolgáló tudományban.

A szaktárgy nevelési vonatkozásaival foglalkozó tanulmányok rendszeresen helyet kapnak az idegennyelv-oktatás módszertani kérdéseivel foglalkozó szovjet szakfolyóiratban is. Időnként ez a probléma különösebb súlyt kap, esetenként tematikai túlsúlyba is jut a folyóirat egyes évfolyamaiban, számaiban.

A folyóirat 1978. évi folyamának minden számában szerepelt ez a probléma. Az 1979. évi 4. szám pedig – öt nevelési tematikájú cikkével – bizonyos fokig már nevelési témájú

tematikus számnak is felfogható. Mivel ennek a számnak a cikkeit bizonyos szintetizálási törekvések jellemzik, elegendőnek látszik, ha csak ezzel a számmal, illetőleg az itt közölt nevelési tárgyú cikkekkel foglalkozunk.

Az ismertetés és elemzés részletesebbé, konkrétabbá tétele érdekében a kört tovább szűkítjük. Részletesen csak azzal a két tanulmánnyal foglalkozunk, amelyekben az integrációs törekvések a leghatározottabban nyilvánulnak meg. A másik háromról csak ennyit: nevelési feladatok megvalósítására adnak gyakorlati javaslatokat az iskolai tankönyvek, segédkönyvek stb. alapján a német ((K. B. *Jeszipovics*), a francia (V. I. *Balaso*) és az angol nyelv (V. I. *Jerosova*) vonatkozásában.

A problémát a legáltalánosabb érvennyel A. D. *Klimentyenko* veti fel „*A. tanulók kommunista nevelése és az idegennyelv-oktatás*” című cikkében.

A Szovjetunió Kommunista Pártja XXV. Kongresszusának az útmutatásaiból, a Párt Központi Bizottságának és a Minisztertanácsnak 1977. december 22-i határozataiból kiindulva a nevelés komplex jellegének a fontosságát hangsúlyozza: az iskolai nevelésnek-oktatásnak a személyiség mindenoldalú fejlődését kell előmozdítani.

A továbbiakban azt vizsgálja, hogy hogyan valósítható meg mindez egy sok sajátos vonást mutató tantárgy, az idegen nyelvek tanítása keretében.

A nyelvoktatásnak is, mint minden más iskolai tantárgynak – figyelmeztet a szerző – gyakorlati, nevelési és művelési céljai vannak. A három közül vezető szerepe a gyakorlati célnak van; hiszen a nevelési feladatokat is a főfeladat, *a kommunikáció megvalósítására képessé tevő nyelvtudás megszerzése* folyamatában kell megoldani.

A *nevelést* nem lehet valamilyen, a tanítás anyagához kapcsolt rátét, aktualizáló példázgatás, erkölcsi tartalmú beszélgetés keretébe utalni, hanem a nyelvoktatás folyamatán belül, annak szerves részeként kell megvalósítani.

Erre egyrészt a tantárgy *tartalma*, másrészt az oktatás sajátos *módszere* ad lehetőséget.

Tartalmi szempontból nagyon fontos szerepe van a tankönyvek szövegének. Ezért hangsúlyozza a szerző, hogy a tanulók – legalább a felsőbb osztályokban – minél több eredeti, szépirodalmi és publicisztikai szöveget olvassanak, dolgozzanak fel mind a tanítási órákon, mind otthon önálló foglalkozásaik keretében.

A tanulók számára a szövegek feldolgozásához olyan feladatokat kell kitűzni, olyan kérdéseket kell felvetni, amelyek a szövegek mélyebb tartalmi elemzését teszik szükségessé. A tanulók elemző – értékelő – munkája így olyan módon válik nevelési tényezővé, hogy ugyanakkor annak szerves részeként, megmarad a nyelvoktatás keretein belül.

A másik cikk, G. V. *Rogova* munkája címében is „*Idegennyelv-oktatás és személyiség-fejlesztés*” tovább szűkíti, pontosítja a témát. A cikk egyetlen, de nagyon fontos problémával, a *munkára nevelés* kérdéseivel foglalkozik.

A cikk többszörösen is figyelmet kelt. Egy nevelési feladatnak a tantárgy sajátosságaihoz kötött nevelési lehetőségeire ad jól használható példákat. Ugyanakkor olyan nevelési területet választ, amely az adott tantárgy tanítási-tanulási stratégiájában nagyon jelentős szerepet játszik. A nyelvtanulásnak egy nagyon aktuális, az elmúlt években azonban sajátos módon háttérbe szorult, az eredményes nyelvtanulás szempontjából viszont feltétlenül megoldandó problémájára irányítja a figyelmet.

Végül (és ez, minden látszólagos hasonlósága ellenére sem azonos az első pontban említett sajátossággal) példát mutat arra, hogy a jól felfogott, jól értelmezett nevelési feladatok segítséget adnak az oktatási problémák megoldásához is, és megfordítva. Egységüket és azonosságukat a személyiségfejlesztés feladatai és feltételei teremtik meg.

G. V. Rogova a probléma érdembeli tárgyalását egy, költői képet is felhasználó megállapítással kezdi: „Az idegen nyelv mint tantárgy pontosan meghatározható obulusokkal járul hozzá a tanulók munkára való neveléséhez . . . a tanár sajátos módon segíti a tanuló munkára való nevelését, kifejlesztve benne azokat a munkakészségeket, amelyek tantárgya jellegzetességeiből folynak” (26. o.)

Ebben a megállapításban az egyik legfontosabb gondolat a tantárgy ama sajátosságának a hangsúlyozása, mely szerint a nyelvtanulás sok és sokféle munkát követel meg a tanulótól. Másik jellegzetessége, hogy szerepel benne egy sajátosan pszichológiai-didaktikai fogalom: a *készség*.

A *készségek* magasabbrendű egységbe foglalhatók össze, abban integrálódnak, amelyet oroszul az *умение* szó, illetve fogalom fejez ki, amelyet az adott esetben mi *képességnek* fordítottunk: „Az idegennyelv-tanulás folyamatában megnyilvánuló munkaképesség nagyon bonyolult képesség. Magában foglalja a nyelv különböző aspektusaival és a beszédtevékenység különféle formáival kapcsolatos készségeket.” (28. o.)

Az *умение* szót a hazai idegennyelv-oktatási metodikai irodalomban általában *jártasság*-nak fogadjuk el, fordítjuk. Az orosz szó lexikai jelentése, disztribúciója azonban ennél magasabb nagyságrendű tevékenységi formákra utal: Я умею читать azt jelenti: *tudok* (mert megtanultam) *olvasni*.

Mindezzel teljes összhangban vannak azok a jelentések, amelyeket a Hadrovics–Gáldi-féle szótárban a *умение* szó jelentéseiként találunk: *képesség, ügyesség, tudás, hozzáértés, készség*. Mivel nem pedagógiai szakszótárról van szó, éppen a *jártasság* hiányzik a szó jelentései közül.

Az Usakov-féle értelmező szótár szerint az *умение*: valaminek az elvégzését lehetővé tevő képesség, amely megszerzett tudásra, tapasztalatra épül.

A szovjet idegennyelv-oktatásmethodikai irodalomban, a *tudás-, teljesítőképes tudás-féle* jelentésben az *alkotó* jelzővel látják el a szót és ilyenkor általában többes számban használják творческие умения: alkotó (módon felhasználható) *jártasságok* (v. *képességek*).

G. V. Rogova – merészen, de nagyon meggyőző módon – a nyelvi kommunikáció lehetőségét biztosító készségek megszerzését biztosító munkamozzanatokat tanulási *munkakészségeknek* tartja. Ezek a munkakészségek a tanulási eljárásokban, szokásokban, technikákban realizálódnak.

Mindez lehetőséget ad a szerzőnek arra, hogy *a munkára nevelés sajátos tényezőiként értelmezze azt a sok és sokféle aprómunkát, amelyet a tanulónak a nyelvtanulás folyamán el kell végeznie*: a kiejtés-helyesírás elsajátítása; a szótanulás, szemantizálás, szótármunka; a nyelvtani ismeretek és készségek elsajátítása, a nyelvtani segédeszközök megfelelő használata; a szövegmunka, szövegértés, szövegelemzés, a szövegek generálása stb. stb. terén. Közös jellemzőjük ugyanis, hogy állandó, rendszeres munkát követelnek meg a tanulótól.

A cikkben, végre, nagyon határozottan megfogalmazódik az is, hogy *a nyelvtanulásban nem lehet eredményt elérni a tanulók rendszeres és tudatos munkája, erőfeszítése nélkül*. Azt is megfogalmazza a szerző, hogy a nyelv aktív, produktív használatához a tanulók még a legintenzívebb iskolai oktatás eredményeként sem juthatnak el. Ehhez szükséges az *önálló egyéni tanulás*, a nyelvvel való mindennapi rendszeres foglalkozás is. Ennek mértékét a kezdő osztályok tanulói számára napi 7–10 perces, a felsőbb osztályok

tanulói számára 15–20 perces foglalkozásban állapítja meg. Az időben így elosztott foglalkozás sokkal gyümölcsözőbb, mint akár egy-egy másfélórás tanulás a nyelvtórat megelőző nap délutánján, estéjén.

Azok a feltételek, amelyeket a szerző az eredményes nyelvtanulás megvalósításához elengedhetetlennek tart, egyben a tanulók munkára nevelésének eredményességét biztosító feltételek is:

- munkakedv
- a racionális munkavégzés képessége (умение)
- a jól végzett munka öröme.

Banó István

ROBERT ALT ÉLETMŰVE

E tanulmány szerzőpárosában Robert Altra magyar tanítványai – bár ezek száma bizonyára lényegesen nagyobb a fentjelzettekénél – és neveléstörténész kollégái emlékeznek. Mi, akik személyesen is találkozhattunk vele, nyilvánvalóan ebből az összefoglalásból sem tudjuk kiiktatni személyi ráhatását, merjük nyugodtan kimondani: elkötelezettségével szorosan együttjáró személyi varázsát. Ne hallgassuk el azt sem, hogy mi is és sokan mások csak későn és részletekben ismertük meg az orosz nyelvű szakirodalmat, nem kis részben tőle tanultunk marxista pedagógiát.

Az sem véletlen, hogy itt és most a tanítványi hálán és köszöneten, a tudományos teljesítményeit megillető elismerésen túl némi nosztalgiával emlékezünk rá, Robert Altra a neveléstörténészre, aki gyakorló pedagógusból a neveléstudomány első német akadémikusává emelkedve, személyes példájával erősítette, a maga kutatásaival bizonyította a történeti szemlélet fontosságát a neveléstudományban és erősítette meg annak hitelét a gyakorlatban, a közoktatáspolitikában.

Robert Alt életútja

Az 1978. december 13-án elhunyt, hetvenkét esztendő t él t kommunista tudós professzor életútja szorosan összefüggött gyakorlati, majd tudományos munkásságával – mindez abból az elkötelezettségéből következett, amelyet már fiatalon, még nem egészen húsz esztendő s korában vállalt és amely mellett – a legnagyobb nehézségek, üldöztetések közepette is hűségesen kitartott. Ebből eredtek következetes világnézete és a marxista történetisé g elvén nyugvó neveléstudományi, közoktatáspolitikai nézetei is.

Breslauban született, 1905. szeptember 4-én. Szobafestő volt az édesapja. Kiváló tanulmányi eredményei nyomán a népiskola és reálgimnázium elvégzése után a breslauri és a berlini egyetemen tanulhatott tovább. Természettudományi és filozófiai tanulmányokat folytatott. Egyetemi tanulmányai mellett, és ezek után a Frankfurt am Main-i Pedagógiai Akadémián tanárnak készült. Ebben az időben, a weimari Németországban tanulása költségeit mint újságíró és színházi, zenekari zenész kereste meg.